

non petendos, cujus fidem sequi defunctus maluit. — § 2. Pater annua...

27. SCAEVOLA, lib. 3 Responsorum.

Filiam familias ex parte pure instituit heredem, eique fideicommissum...

28. Idem, lib. 4 Responsorum.

Si fundus instructus relictus erit, quaeritur, quemadmodum dari de-

29. VALENS, lib. 1 Fideicommissorum.

Rogo, quandoque heres meus Titio decem des: utique decem heres...

30. LABEO, lib. 5 Posteriorum a Javoleno epitomatorum.

Quod pupillae legatum est, quandoque nupserit: si ea minor quam...

31. SCAEVOLA, lib. 14 Digestorum.

Uxor ex parte sextante heredi instituta substituit, et heredum fidei...

TIT. III.

UT LEGATORUM SEU FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM CAUSA CAVEATUR 1.

1. ULPIANUS, lib. 79, ad Edictum.

Legatorum nomine satisfacere oportere praetor putavit, ut, quibus...

56. Immo vide L. 10, supr. h. t.; L. 4, supr. de annuis legat.: L. 1, § 16, supr. ad leg. Falcid.: ...

— § 9. Plane si quis, omissa stipulatione, litem de legato contestatus...

— § 12. Certe sive ex asse sive ex parte quis legatum debeat, ca-

— § 14. Si quis sub conditione legatum stipulatus, pendente conditione decesserit, stipulatio evanes-

— § 15. Procuratori ejus, qui absens esse dicitur, si stipulanti legati nomine spondeat heres, Otilius ait, ita cavere de-

— § 16. Item quaeritur, in hanc stipulationem utrum ipse res veniant...

— § 17. Si decem, quae in arca erant, mihi legata sint, tibi eorum ususfructus legatus sit: si pure utriusque...

4. L. 4, § 1, supr. h. t.; L. 5, in fin. supr. de vulg. et pupill. substit. — 6. L. 5, in fin. supr. de pignori...

eos in potestate; evenit tamen secundum hoc, ut in casum non sit de-

2. PAPIANUS, lib. 28 Quaestionum.

Nec, si forte velit pater cavere, neminem amplius petiturum, com-

3. ULPIANUS, lib. 79, ad Edictum.

Sed et ipsis, qui sunt in potestate, cavendum est: quemadmodum...

4. Idem, lib. 15, ad Edictum.

Si ex causa fideicommissi sit apud aliquem hereditas, nec legatorum...

5. PAPIANUS, lib. 28 Quaestionum.

Postquam heres ab hostibus captus est, conditio legati, cujus nomine...

— § 1. Imperator Marcus Antoninus Julio Balbo rescripsit, eum, a quo res fideicommissae petebantur, cum appel-

— § 2. Si dies, aut conditio, legati, fideicommissi, petitionem actionemve differre dicatur,...

— § 3. Cum quaerebatur, ubi fideicommissi servandi causa caveri oportet: imperator...

— § 4. Quibus literis adjectum [et] si boia jam distracta sunt, vel testatoris...

6. ULPIANUS, lib. 6 Fideicommissorum.

Si quando incerta summa est fideicommissi: qui cognoscit, taxatione...

7. PAULUS, lib. 2 Manualium.

Filio vel servo sub conditione a patre dominove herede instituto le-

15. L. 1, § 5, supr. h. t. — 16. L. 15, supr. qui satisd. cog.: L. 9, in fin. infr. tit. prox.: L. 8, in fin. infr. de praetor. stipul.: ...

gatum est: hujus legati satis petere non possunt: sed pendente condi-

8. ULPIANUS, lib. 48, ad Sabinum.

Cum legatorum nomine satisfatum est, simul dies legatorum cessit,

9. PAULUS, lib. 12, ad Sabinum.

Non tamen, ut statim peti possint; debent enim dicimus, et quod...

10. POMPOSIUS, lib. 26, ad Sabinum.

Si a te herede legatum mihi sit sub conditione, tuque, postquam...

11. GAUUS, lib. 15, ad Edictum provinciale.

Si legatarii adversus me in possessionem legatorum servandorum causa...

12. MARCIANUS, lib. 7 Institutionum.

Licet, ut non petatur cautio, conditio testamento scripta fuerit: non...

13. NERATIUS, lib. 7 Membranarum.

Ei quoque, [cui] legatorum actio datur in eum, qui praetermissa institutio...

14. ULPIANUS, lib. 79, ad Edictum.

Haec stipulatio et in fideicommissis locum habet, si pure fideicommissum...

15. PAULUS, lib. 75, ad Edictum.

Etiam de praesenti legato locum habet haec satisfatio: quoniam nullas...

16. GAUUS, lib. 27, ad Edictum provinciale.

Si duo ejusdem nominis de legato contendant: utrisque satisfatur; nec...

17. PAULUS, [lib. 48, ad Edictum].

Si ab uno ex heredibus legatorum satis accipimus, cum ab omnibus...

18. SCAEVOLA, lib. 29 Digestorum.

Quae filium legitimum relinquebat, patrem, eundemque colibertum...

ut in possess. legat. — 26. L. 77, in fin. supr. de condit. et demonstr. — 27. L. 2, C. si omissa sit causa: ...

Quæsitum est, cum iste Seius substantiam suam dissiparet, et vereretur pater fideicommissarii, ne inane fideicommissum constitueretur: an ad satisfactionem fideicommissi nomine patrem defunctæ compellere possit? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, non compellendum cavere. — § 1. Idem quæsitum, testatricem apud maritum suum, ex quo filium reliquerat, res deposuisse non exacta cautione depositionis: an ea res patri heredi restitui debeat; an vero, quoniam emolumentum totius hereditatis ad filium defunctæ reverti deberet, apud maritum remaneret, apud quem dos remansisset? Respondit, quod mulieris mansisset, nec in dote fuisset: restituendum esse heredi. — § 2. Tutor³³, qui et coheres pupilli erat, absente pupillo, cum admonerent eum legatarii fideicommissi nomine, in solidum ipse cavet. Quæsitum est, an in pupillum adultum factum danda sit utilis actio? Respondit, dandum.

TIT. IV.

UT IN POSSESSIONEM, LEGATORUM, VEL FIDEICOMMISSORUM SERVANDORUM CAUSA, ESSE liceat.

1. ULPIANUS, lib. 52, ad Edictum.

Si quis, cum vetitus esset satis accipere, acceperit: an repeti satisfactio ista possit, ut heres condicatur liberationem? Et quidem [si] sciens heres indebitum cavet, repetere non potest; quid deinde si ignoravit remissam sibi satisfactionem? potest condicere; si vero hoc non potuisset remitti crediderit, nunquid condicere possit, qui jus ignoravit? adhuc tamen benigne quis dixerit satisfactionem condici posse. Quid deinde, si commissa sit stipulatio? fideiussores putamus exceptione uti posse, an non? et magis est, ut utantur exceptione: quia ex ea causa intercessit satisfactio, ex qua non debuit. — § 1. Non exigit prætor, ut per heredem stet, quo minus caveatur: sed contentus fuit per legatarium vel fideicommissarium non stare, quo minus ei caveatur; quare si non fuerit, qui interpellatur cautionis nomine (hoc est is, a quo legatum fideicommissum relictum est): omnimodo poterit legatarius et fideicommissarius in possessionem ex hoc edicto mitti: quia verum est, per eum, cui caveri oportebit, non fieri, quo minus caveatur. Non tamen et satisfactio debet offerri legatario: sed sufficit, sive desideravit, ei non caveri, sive non habeat, a quo satis desideret. — § 2. Si debitori liberatio sit relicta, non est exigenda cautio: quia habet penes se legatum: quippe, si conveniatur, exceptione doli mali uti possit. — § 3. Ei, cui legatum solum est, cum constat [legatum] non deberi, D. Pius ad Æmilium equestrem rescripsit, non debere prætorem satisfactionem admittere. — § 4. Tunc ante aditam hereditatem satisfandam de legatis est, cum adhuc dubium est, an hereditas adeatur. Caterum si certum sit, repudiatam vel omissam hereditatem, vel abstentos necessarios heredes: frustra hoc edictum imploratur; cum certum sit, legatum vel fideicommissum non debere.

2. Idem, lib. 79, ad Edictum.

Si autem certum sit, hereditatem necdum aditam fuisse: nec satisfactio, nec possessio locum habet.

3. Idem, lib. 52, ad Edictum.

Si is, a quo satis petitur, offerat cognitionem, et dicat, hodie conste de fideicommissis, hodie agamus, dicendum est, cessare satisfactionem: cum possit ante de fideicommissis, quam de satisfactione constare. — § 1. Nec non illa cognitio imploranda erit ab herede, si forte dicatur per calumniam⁴ satis peti: hoc enim commune est omnium satisfactionum. Divus enim Pius rescripsit: eum, apud quem satis petitur, debere explorare⁵, num per calumniam satis petitur; de qua re summam debet cognoscere. — § 2. Si procurator⁶ satis legatorum desideret: si quidem mandatum ei sit, non habebit necesse de rato cavere, sed erit ei satisfandam; si vero dubitetur, an mandatum sit, vel non sit: de rato cautio erit exigenda. — § 3. Si semel fuerit satisfactum, quæsitum est, an etiam rursus cavendum sit, si forte dicatur, egenos fideiussores esse datos? Et magis est, ut caveri non debeat: hoc enim divus Pius rescripsit Pauliæ Licinianæ; ipsam enim facilitati suæ expensum ferre debere, quæ minus fideiussores idoneos accepit: neque enim oportet per singula⁷ momenta onerari eum, a quo satis petitur.

33. L. ult. supr. quando ex facto tutor.
Tit. IV. — 1. Lib. 6, C. 54. — 2. L. 1, in fin. supr. de condic. indeb. — 3. L. 34, in fin. supr. tit. prox. — 4. L. 1, § 2, pen. supr. h. t.; L. 14, in fin. supr. tit. prox.: L. 43, supr. de her. red. petit. — 5. L. 1, C. h. t. — 6. L. 1, § 4, supr. tit. prox. — 7. L. 31, § 15, supr. de legat. 2, L. 2, § 11, supr. ut legator. — 8. L. 10, in fin. supr. qui satis cog.; L. 4, infr. de prætor. stipul. — 9. L. 2, C. h. t.; L. 114, § 2, supr. de legat. 1. — 10. L. 27, supr. de iudic.; L. 5, in fin. infr. de

4. PAPIANUS, lib. 28 Quæstionum.

Plane si nova⁸ causa allegetur, veluti quod fideiussor decesserit, aut etiam rem familiarem inopinato fortunæ impetu amiserit, æquum erit præstari cautionem.

5. ULPIANUS, lib. 52, ad Edictum.

Is cui legatorum fideicommissorum nomine non cavetur: missus in possessionem, nunquam pro domino⁹ esse incipit; nec tam possessio rerum ei, quam custodia¹⁰ datur: neque enim expellendi¹¹ heredem jus habet, sed simul cum eo possidere jubetur, ut saltem tædio perpetuæ custodiæ extorqueat heredi cautionem. — § 1. Si alius damni infecti nomine missus sit in possessionem, alius legatorum servandorum causa: posse eum, qui legatorum servandorum causa in possessionem missus est, etiam damni infecti satisfacere; qui, si satisfacerit, non aliter decedere possessione debet¹², quam ei cautum fuerit etiam eo nomine, quo se damni infecti obligavit. — § 2. Si plures legatarii mitti in possessionem desideraverint, omnes venire debent in possessionem: is enim, qui ex causa legatorum possidet, sibi, non alii possidet. Alia est causa, cum creditores rei servandæ mittuntur in possessionem: nam is, qui possidet, non sibi, sed omnibus possidet. — § 3. Qui prior missus est legatarius in possessionem, non præfertur ei, qui postea mittitur: inter legatarios enim nullum ordinem observamus, sed simul omnes equaliter tuemur. — § 4. Postquam rei servandæ¹³ creditores possidere ceperunt, legatorum servandorum gratia missus in possessionem, creditoribus potior non habebitur. — § 5. Qui in possessionem legatorum servandorum causa mittitur, in possessionem quidem rerum hereditarium omnimodo venit, hoc est, earum quæ in causa hereditaria manent: earum autem, quæ in causa hereditaria non erunt, non¹⁴ alias mittitur, quam si dolo malo in ea causa esse desierit; nec semper, sed causa cognita. — § 6. Bonorum¹⁵ autem appellatione hæc res comprehensæ videbuntur, quarum proprietates ad heredem pertinet. — § 7. Sed et si vectigales agri sunt, et si qua pignora testatori data: in eorum quoque mittitur possessionem. — § 8. Sed et in partus ancillarum, et fetus pecorum, item fructus, æque omnimodo legatarius et fideicommissarius mittentur. — § 9. Sed et si rem alienam defunctus bona fide emerit, in possessionem ejus mittendum legatarium constat: nam et hæc res in causa hereditaria est. — § 10. Si deposita res apud defunctum fuerit, vel commodata, locum missio non habet: quia non sunt istæ res hereditariæ¹⁶. — § 11. Si ex duobus heredibus alter satisfacere sit paratus, alter non: in partem ejus missio locum utique habere debet. Missi itaque legatarii impediunt etiam eum, qui satisfacit, rei administratione: quare suadendum erit heredi, ut in assem satisfacit, ne administratio ejus impediatur. — § 12. Si ab impuberis substituto legata sint relicta, et impubes decesserit: missio non solum in ea bona, quæ testatoris fuerunt, verum ad ea quoque, quæ impubes adquisiit, locum habebit: nam hæc quoque hereditaria sunt; vivo autem impubere, neque missio neque satisfactio locum habet. — § 13. Si heres non sit, a quo fideicommissum relictum est, sed alterius nominis successor: dicendum est, ut edicto locus sit, et dolo ejus sit æstimandus. — § 14. Sed et si heredis heres sit, qui dolo fecit: æque nocere debet. — § 15. Dolum¹⁷ accipere debemus et culpam latam, sed non omnem dolum, sed qui in necem legatiorum et fideicommissariorum factus est. — § 16. Imperator Antoninus¹⁸ Augustus rescripsit, certis ex causis etiam in propria¹⁹ bona heredis legatarios et fideicommissarios esse mittendos: si post sex menses, quam adit pro tribunali fuerint hi, quorum de ea re notio est, in satisfactione cessatum est: inde fructus percepturos, quoad voluntati defunctorum satisfaciat. Quod remedium servaretur et adversus eos, qui ex qua causa fideicommissum moram faciunt. — § 17. Satisfactionis verbum licet latius patet, tamen ad exsolvendum legatum refertur. — § 18. Proinde, et si remissa sit satisfactio, rescriptum locum habebit: quia mora fit solutioni. — § 19. Sex autem mensium puto continuum tempus, non possessionem, computandum. — § 20. Cessatum non accipimus, si pupillus tutorem non habeat: nec curatorem furiosus, vel adolescens: nam frustratio non debet hujusmodi personis nocere, quæ sunt indefensæ. Certe si hereditas jacuerit aliquo tempore, hoc tempus de medio trahendum est. — § 21. Quæri poterit, an in vicem usurarum hi fructus cedant, quæ in fideicommissis debentur? Et cum exemplum pignorum sequimur, id quod ex fructibus percipitur, primum in usuras, mox, si quid superfluum est, in sortem debet impulari. Quinimo et si amplius, quam sibi debetur, perceperit legatarius:

acquir. vel amitt. possess.; L. 12, infr. quibus ex causis in possess.; L. 1, § 9, infr. quod legator. — 11. L. 15, § 20, infr. de damno infect. — 12. d. L. 15, § 31. — 13. L. 5, in fin. infr. de acquir. vel amitt. possess. — 14. L. 8, infr. l. 1, § 6, C. h. t. — 15. L. 49, infr. de verb. sign. — 16. L. 19, in pr. supr. de hered. petit. — 17. L. 52, supr. depositi. — 18. L. 6, in fin. C. h. t. — 19. d. L. 6.

exemplo pignoratitiae actionis etiam utilis actio ad id refundendum dari debet. Sed pignora quidem quis et distrahere potest: hic autem frui tantum ei constitutio permittit, ut festinetur ad sententiam. — § 22. Qui legatorum servandorum causa in possessionem mittitur, et fructus custodire et cætera debet, et pati quidem heredem colere agros, et fructus redigere: sed custodire legatarium fructus oportebit, ne ab herede consumantur; quod si heres fructus nolit cogere, permittendum erit legatario cogere fructus et coactos servare. Quinimo si²⁰ tales sint fructus, quos primo quoque tempore venire expedit: vendere quoque legatario permittendum est, et pretium servare. In cæteris quoque rebus hereditariis missi in possessionem hoc erit officium²¹, ut universas res hereditarias colligat et ibi custodiat, ubi domicilium defunctus habuit: et si nulla domus sit, habitazione conducatur, vel horreum quoddam, in quo res collectæ custodiantur: et puto, ita legatarium custodire res hereditarias debere, ut neque heredi auferantur, neque depereant, deterioresve fiant. — § 23. Quod si ex constitutione quis in possessionem mittatur: curandum est, ne vis fiat utenti et fruenti legatario. — § 24. Satisfieri voluntati defuncti sic accipitur, quoad voluntati defuncti vel ex fructibus vel aliunde satisfacit. — § 25. Constitutio autem divi Antonini pertinet ad eos, a quibus utiliter fideicommissum relictum est: [si] quamvis heredes non sint: par enim utilitas est. — § 26. In possessionem missus legatorum servandorum causa, si litem eo nomine contestatus sit, non ante decedere possessione debet, quam ex pro lite fuerit cautum. — § 27. Missus in possessionem, si non admittatur: habet interdum²² propositum: aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magistratus introducendus est in possessionem. — § 28. Missio autem locum habebit, non tantum si quis id ipsum, quod legatum est, rogatus sit: verum etiam si quid vel ex eo vel pro eo restituere fuerit rogatus. — § 29. Si Titio pure legatum fuerit, et ejus fideicommissum sub conditione, ut Sempronio restitueret: non inique prætorem statutum Julianus scripsit, si antequam legatum consequatur legatarius, fideicommissi conditionalis satis non det, ut magis Sempronio det legati persecutionem, ut is legatario satisfacit, deficiente conditione reddi decem; sed et si acceperit Titius ab herede decem, æquum esse Julianus ait, egi eum invicem²³ satisfacere, aut ipsa decem tradere, et Sempronium Titio cavere; et hoc iure utitur: id enim et Marcellus ait. — § 30. Quid ergo, si et legatum sub conditione sit relictum et fideicommissum, neque fideicommissi satisfacturæ æquissimum erit, fideicommissarium nomine legati satis accipere ab herede, si ei legatarius non caveat: scilicet ut et ipse legatario caveat; quod si jam accepit legatarius ab herede satis, decernendum erit, ex ea satisfactione magis fideicommissario quam legatario dandum actionem: in eum scilicet casum, quod fideicommissi ejus conditio extitit; ipsius etiam legati persecutio danda erit fideicommissario, si nondum solutum est, et conditio ejus extitit, scilicet si fuerit fideicommissarius paratus cavere legatario.

6. JULIANUS, lib. 38 Digestorum.

Si pecuniæ numerate ususfructus legatus esset, et in testamento cautum, ne eo nomine satisfacatur: proprietates non est legata, sed legatario²⁴ permittendum satisfacere, et ususfructum pecuniæ habere; et propemodum in hac propositione nullæ prætoris erunt partes: quia, nisi satisfacit, agi cum herede non poterit. — § 1. Qui fideicommissi servandi causa in possessionem missus est, non prius de possessione decedere debet, quam ei fideicommissum solutum, aut eo nomine satisfactum fuerit: nam quod si integra re fieret, in possessionem non mitteretur; id cum offerretur²⁵, discedere a possessione debet.

20. L. 27, infr. de reb. auct. judic. possid. — 21. L. 12, in fin. infr. quibus ex causis in possess. — 22. L. 5, in pr. infr. ne vis fiat ei. — 23. L. 44, in pr. infr. de bonis libert. — 24. L. 1, C. de usufr. — 25. L. 11, supr. tit. prox. — 26. L. 5, § 5, supr. h. t. — 27. L. 3, supr. tit. prox. — 28. L. 1, C. de bon. auctior. — 29. L. 125, in pr. supr. de legat. 1; L. 26, supr. ad Sc. Treb.

7. MODESTINUS, lib. 3 Regularum.

Dum venter in possessionem est, nullus legatorum servandorum causa in possessionem esse potest.

8. PAPIANUS, lib. 6 Quæstionum.

Si legatorum satis non datur, restituta hereditate, in earum quoque rerum possessionem legatarius mittendus erit, quæ dolo malo ejus, cui restituta est hereditas, in hereditaria²⁶ causa desierunt.

9. Idem, lib. 19 Quæstionum.

Etiam si condemnatus heres fuerit, nec pecuniam solvat: legatarius potest desiderare mitti in possessionem. — § 1. Cum sub conditionibus contrariis eadem res duobus²⁷ legetur, si non caveatur, uterque mittitur in possessionem.

10. PAULUS, lib. 3 Sententiarum.

Si nullæ sint res hereditariæ, in quas legatarii vel fideicommissarii mittantur: in rem quidem heredis mitti non possunt, sed per prætorem denegatas heredi actiones ipsi persequantur.

11. HERMOGENIANUS, lib. 4 juris Epitomarum.

Si fideicommissorum vel legatorum servandorum causa missus in possessionem, eam rem teneas, quæ mihi per fideicommissum relicta esset: æquius est me eam habere, cui ea ipsa relicta est, quam te, qui alterius fideicommissi nomine ingressus in eam esses. Nam et si mihi sub conditione legatum est, et tu medio tempore in possessionem ejus factus fueris legatorum servandorum causa, deinde conditio impleta esset: non denegabitur mihi ejus rei integra persecutio. Sic enim et si statuliberum ex eadem causa possidere cepisset: impleta conditione, justam libertatem ejus impedire non potest. — § 1. Si rei servandæ causa in possessionem missus esset proprius creditor heredis, et rei²⁸ per fideicommissum mihi relicta adeptus fuerit possessionem: nihil me per eum ladi oportere convenit, non magis, quam si ab ipso herede eam rem pignori accepisset.

12. MÆCIANUS, [lib. 12 Fideicommissorum].

Municipiis²⁹ fideicommissum relinqui posse dubium non est; sed si non caveatur, adversus³⁰ municipes quidem non dubitabimus ex hoc edicto iri in possessionem posse; ipsos vero municipes, si his non caveatur, non idem adsecuturos: sed extraordinario remedio opus erit, videlicet ut decreto prætoris actor eorum in possessionem mittatur.

13. CALLISTRATUS, [lib. 3 Edicti monitorii].

Quamvis minima res legata sit vel per fideicommissum relicta: tamen si non solvatur ab herede vel eo nomine caveatur, cum caveri oporteat, in possessione omnium bonorum, quæ ex ea hereditate sunt, legatarium sive fideicommissarium prætor legatorum servandorum causa mitti.

14. LABEO, [lib. 2 Posteriorum a Javoleno epitomatorum].

Quæ legatorum servandorum causa in bonis est, in causa vescendi³¹ deminet, si filia, neptis, proneptis, uxore esset, nec nupta sit, nec suum quicquam habeat.

15. VALENS, [lib. 7 Actionum].

Interdum licet dolo malo fecerit heres, quo minus res in causa hereditaria maneat, non poterit in possessionem earum legatarius mitti: veluti si locum religiosum fecerit, aut quid publice consecraverit, permissu³² scilicet imperatoris: aut aliquem non in fraudem creditorum manumiserit.

bell. — 30. L. 1, § 2, supr. quod ejuſdemque univers. — 31. Adde l. 27, § 3, supr. de inoffic. testam.; L. ult. in fin. C. de ordine cognit. — 32. Adde l. 9, § 1, supr. de divo. her.; L. 6, in pr. supr. de religio.